

Devlet Arşivleri Tahrir Defterlerini Yayımlamaya Devam Ediyor

Mehmet Öz*

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tahrir defterlerini yayınlamaya devam ediyor. Bu çerçevede 1519 tarihli Gelibolu Sancağı Mufassal tahrir defteri, dizin ve transkripsiyon (1. Cilt) ve tıpkıbasım (2. Cilt) olarak yayınlanmıştır. Defterin başında bir fihrist var; bunu takiben Gelibolu Sancağı reayası kanunu, İmroz adası reayası kanunu, Limnos adası reayası kanunu, Limnos adası iskele ve gümrük vergileri, Taşyoz adası reayası kanunu, Liman-hisar iskelesi vergileri, Semadirek adası reayası kanunu ve Semadirek iskelesi gümrüğü vergileri kanunu gelir. Bundan sonra önce Gelibolu şehri mahalleleri, cemaatleri, gayrimüslim mahalleleri, çevredeki köyler yazılıdır. Daha sonra Padişah ve Mirliya hasları, mustahfız tımarları, sipahi tımarları ve zeametler, vakıflar yazılıdır. Bunları Mıgalkara (Malkara) nahiyesi vakıf ve mülkleri, Karı-yaya, Ece-ovası ve Evreşil nahiyeleri müsellemleri ile Mıgalkara eşküncü müsellemleri izler. Defterin eksik olduğu TD 67 (müsellemler defteri) ile yapılan mukayeseden anlaşılmış, bu defter kullanılarak eksikler tamamlanmıştır.

Birinci Ciltte, girişte Gelibolu'nun fethi, yayınlanan tahrir defterinin muhtevası, sancağın yerleşim ve idari birimleri tanıtılmıştır. Bu çerçevede defterdeki bilgiler özetlenerek nüfus, dirlik türlerine tahsis edilen gelir miktarları özetle belirtilmiş, yörede vakıf gelirine sahip cami, mescit, zaviye vb. kuruluşlar tanıtılmıştır. Gelibolu, Osmanlı Devletinin kuruluş sürecinde, Osmanlıların diğer beylikler arasından sıyrılıp bir cihan imparatorluğu olmasında etkili olan en önemli faktörlerden biri olan Rumeli'ye geçişte

* Prof.Dr. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanı

üs olması ve bilahare donanma ve denizcilik açısından taşıdığı merkezî rol ve Cezayir-i Bahr-ı Sefid Beylerbeyliğinin merkez sancağı olması dolayısıyla çok önemli bir sancaktır. (Aynı coğrafya İmparatorluğun parçalanma döneminde, Birinci Cihan Savaşında verilen muhteşem savunma savaşlarının da mekanı olacaktır.)

Kitapta daha sonra Sancağa ait idarî birimlerle tahrir defterleri hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Burada, mufassal ve icmal defterler ile yöreye ait bir evkaf ve bir de 17. Yy.dan kalma avarız defterinde yer alan idarî birimler, söz konusu defterlerde yer aldıkları sayfa veya varak numaraları ile birlikte verilmektedir.

Eserde daha sonra Kişi ve Cemaat Adları, Yer Adları ve Terimler dizinleri yer almaktadır. Bilahare 1519 yılında Gelibolu haritası, 75 numaralı defterin transkripsiyonu ve fihristi verilmektedir. Transkripsiyonda yerleşim birimlerindeki vasıfsız reaya ile 206-278 ve 565-637 sayfalar arasında yer alan müsellemler ve yamak isimleri yer almamaktadır. Defter, 15.yüzyıldaki bazı defterler gibi dirlik esasına göre yazıldığından yerleşim birimlerinin hangi nahiyeyle bağlı olduğu her seferinde belirtilmemiştir. İkinci ciltte ise söz konusu tahrir defterinin tıpkıbasımı yer almaktadır.

Bu defter yayını, Genel Müdürlüğün yıllardır aynı seride yayınladığı defterler gibi, çok titiz ve ilmî usullere uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu gibi yayınlar sayesinde alanın uzmanı olmayan tarihçiler bir yana yerel tarih, sosyal tarih, yer adları, iktisat tarihi vb. çok değişik alanlarda çalışanlar birincil kaynakları kullanma imkanına sahip olmaktadır. Bu yayına dayanarak yörenin idarî, demografik, sosyal ve ekonomik durumuna dair ayrıntılı tahliller yapılabilir. Dizinleri ayrıntılı ve titiz bir biçimde hazırlanması, harita eklenmesi de kullanımı kolaylaştırmaktadır. Başta Genel Müdür Doç. Dr. Yusuf Sarıınay olmak üzere emeği geçen herkesi içtenlikle tebrik ediyorum.